

DAMIR DIČIĆ

RAZGOVOR

ivica župan

Naš uvaženi gitarist Damir Dičić (Zagreb, 1938.) snimio niz odlično prihvaćenih CD – a. U domaćim jazz krugovima odlično su prihvaćeni između ostalih albumi „Tender Touch“, na kojem izvodi vlastite skladbe i standarde te „Nuages“ s Jazz Art Quartetom, koji je vodio zajedno s trubačem Ladislavom Fidrijem, kontrabasistom Krešimirom Remetom i bubnjarom Borisom Beninijem. Potpisuje i samostalne CD – e „Be My Guest“, snimljen s poznatim svjetskim jazzistima kao gostima, i „Out of the Past“ koji je ostvario u duetu s basgitaristom Mariom Mavrinom. U ediciji „Jazz u Hrvatskoj“ na nosačima zvuka 1960. – 1997. Croatia records izdala mu je CD „The Best of Damir Dičić“. Nazočan je, kao gitarist, skladatelj i aranžer, na cjelokupnoj diskografiji sastava BP Convention i BP Convention Big Band što ga je od 1972. godine vodio s Boškom Petrovićem.

Gotovo da nema starijega domaćega i inozemnoga jazz glazbenika s kojim nije surađivao: sa Salom Nisticom, Clarkom Terryjem, Artom Farmerom, Johnom Lewisom, Jeanom Tootsom Thielemansom, Johnnyjem Griffinom, Donom Menzom, Billom Berryem, Mundellom Loweom, Gianniem Bassom, Alom Porcinom, Attilom Zolerom, Albertom Mangelsdorffom, Erichom Kleinschusterom, Fattyjem Georgeom, Jeromom Richardsom, Kaiem Windingom... Vrlo uspješno pisao je aranžmane za Joea Passa, Buddyja De Franca, Tootsa Thielemansa... Snimao je i svirao i sa Stanom Getzom, koji je snimio njegove skladbe „Balada za Pinka“ i „Tender Touch“. Sa svojim big – bandovima Dičićeve skladbe „Sebastian“ i „Tender“ Touch snimili su Ernie Wilkins i Sam Jones. I danas povremeno nastupa, primjerice u zagrebačkom jazz klubu „Sax“, predvođeni kvartetom s pijanistom Nevenom Frangešom, kontrabasistom

Nenadom Jurom Vrandečićom, bubnjarom Salihom Sadikovićem i pjevačicom Gordanom Kovačić. I dalje uspješno piše aranžmane, a ove će godine ponovno biti dirigent i aranžer big – banda koji će okupiti Boško Petrović.

Vi niste gitarist koji je „zacementirao“ svoj stil, nego ga i dalje, ne s radikalnim i skokovitim nego s decentnim promjenama - uvijek s izvrsnim rezultatima - razvijate, stilski i zvučno, u skladu s onim što se događa u današnjem jazzu. Međutim, kako bismo nazvali Vaš gitaristički pristup? Možda „jimhalloviski“ i „joepassovski“?

„Dičićevski“ rekao bih. Uistinu držim da imam svoj vlastiti glazbeni izričaj, po kojemu se razlikujem od ostalih gitarista. Ako u mojem načinu sviranja prepoznajete tragove Jima Halla i Joea Passa, to svakako držim komplimentom i na tome vam srdačno zahvaljujem! „Dušom i tijelom“ stvarno pripadam starijem naraštaju gitarista, tzv. neoboperskog ili ako želite *mainstream* opredjeljenja... Volim čistu formu s, recimo tako, nešto sofisticiranijim harmonijskim predloškom... i to je to. „Out“ sviranje me veseli samo do granice dok ne postane samo sebi svrhom, dalje me definitivno ne zanima.

Kao instrumentalist volim se prilagoditi predlošku. Sviram li glazbu koja nema puno veze s onim što trenutačno radim, a zbog ovih ili onih razloga prihvatio sam posao, malo se pritajim dok ne shvatim glazbenu poruku, pa tek onda interveniram u tom pravcu. Naravno, samo onda kada to ima evidentan glazbeni smisao. U protivnom, najvjerojatnije ne bih prihvatio takav posao, bez obzira i na eventualno dobar honorar. Nikada, dakle, nisam tvrdoglav niti ne ustrajavam na onome što inače radim i na

onome kako ja držim da bi nešto trebalo biti odsvirano ili postavljeno. Možda imam veće zahtjeve u situacijama kad sam ja nositelj projekta i kad sam odlučujem o izboru glazbe ili načinu njezine interpretacije. No u načelu držim da je *jazz* umjetnost međusobna slušanja i nadopunjavanja te uvažavanja osobnosti suradnika. U protivnom, suradnici će se vrlo brzo razbježati, a vrijeme provedeno u zajedničkom druženju neće polučiti značajnijih rezultata. No, generalno uzevši, vrlo sam rijetko odstupao od svojih opredjeljenja u glazbi. Volim *mainstream* glazbu, čistu, bez nepotrebnih intervencija većih razmjera – harmonijskih ili bilo kakvih drugih.

Kod forme ću – ako je to u „dobrom“ interesu – rado učiniti ustupak i odsvirati ponešto „drukčiji“ predložak. Ali samo u tom slučaju. Vrlo sam kritičan prema funkcioniranju ritam – sekcije, tu nikad nisam činio nikakve ustupke. Ritam – sekcija jednostavno „mora“ besprijekorno funkcionirati, u protivnom mene nema u blizini. To bi otprilike trebalo značiti: radije sviraj sam nego da ti društvo prave loš kontrabasist i slab bubnjar!

Kojeg gitaristu smatrate najvećim u povijesti jazza?

Hall, Pass i Wes Montgomery bili su moji veliki uzori. Tražiti među njima najvećega i najkompletnijega gitaristu bilo bi smiješno i nepromišljeno. No u svojoj osobnosti! Hall je genijalac, jedinstvena pojava u *jazzu* uopće, jedan od velikana gitare. Njegov me je stil oduševljavao jer je tako lucidno introvertiran i suzdržan. Izvanredan je instrumentalist, sjajan tehničar, a tako je frapantno „škrt“ u izrazu. Istodobno toliko čudesno nježan i sadržajan. Briljantan je tehničar, ali odsvira samo nekoliko jednostavnih, ali kompleksnih i predivnih tonova, onih esencijalnih. Sa nekoliko takvih

tonova – od kojih se nakostriješite – on rješava ono što ostali gitaristi ne mogu riješiti sa svim svojim „tehnikama i brzinama“. Jednom davno, na jednom *jazz* festivalu, na kojem su, osim Halla, nastupili i mnogi drugi, više ili manje poznati gitaristi, bio sam u prigodi biti nazočan na njegovoj tonskoj probi. Sâm se uspeo na pozornicu i odsvirao tek nekoliko pasaža i akorda. U dvorani je nastala gotovo neprirodna tišina – čak su i „tonci“ zanimali. Tek su potom na pozornicu došli i njegovi suradnici, kontrabasist i bubnjar. Rutinski su odsvirali otprilike polovicu nekakva standarda. Sišli su s pozornice, a u dvorani je još uvijek vladala gotovo grobna tišina. Organizator je napravio polusatnu stanku jer nitko od nazočnih gitarista nije smogao snage doći na pozornicu prije nego „izvjetri“ duh velikog majstora... A takvo poštovanje on svakako i zaslužuje!

S Passom sam bio veliki prijatelj! Bio je fantastičan gitarist, nevjerojatnih mogućnosti. Odrastao je u jednoj hrvatskoj obitelji, očito ličkoj, što smo zaključili po njegovu poznavanju našega jezika. Nije tečno govorio hrvatski, ali se puno toga sjećao. Kao gitarist izvodio je čudesa. Primjerice, kad smo jednom prigodom Boško Petrović i ja gostovali u SAD, bili smo na koncertu na kojem je pratio Ellu Fitzgerald. Kao i obično, prvi dio koncerta sâm je svirao. U prijateljskom pričanju, neposredno prije izlaska na pozornicu, zatražio je od mene da se sjetim neke skladbe koju bi mogao odsvirati, a ja sam se sjetio staroga, manje izvođena standarda „There Is a Small Hotel“. „*Oh, Beautiful, I like that*“, rekao je, uspeo se na pozornicu i savršeno ga odsvirao. To je bio Pass. Briljantan, neuhvatljiv, neponovljiv! Iskreno se ponosim činjenicom da sam bio bliski prijatelj jednoga tako velikoga i briljantnog glazbenika, jednoga istinskog velikana

svoje epohe - kao što je to bio nezaboravni Pass! To što sam imao čast često surađivati s tako sjajnim glazbenikom držim velikom srećom! A Joe je, sasvim sigurno, bio jedan od najvećih... Družili smo se kad je dolazio u Zagreb, ali i drugdje. Godinama smo surađivali i zajedno smo odsvirali uistinu velik broj koncerata, u Italiji, Austriji, Bugarskoj... Na jednoj od turneja s nama je bio i Niels Pedersen. Za potrebe austrijskog radija snimili smo, primjerice, jednu prelijepu emisiju s gudačima. Ja sam napisao aranžmane i dirigirao, a poslije smo, navečer, Joe, Boško i ja odsvirali koncert koji je snimila austrijska televizija... Snimka toga koncerta u nekoliko se navrata ponavljala, i to ne samo u Austriji. S Joeom i Boškom snimio sam i jedan CD - „Joe Pass: Solo, Duo, Trio”, a za njegov CD „Now's Time” (Joe Pass & Strings), što smo ga za Jazzette Records 1991. snimali u Grazu, također s gudačima, napisao sam aranžmane i dirigirao izvedbom. Prvi dio koncerta Joe bi u pravilu odsvirao sam, što je on fantastično, virtuozno i duhovito činio, ali kad bi interes i koncentracija publike malo opala i kada bi ona, nakon sat vremena njegove virtuoznosti, tražila predah, na pozornicu bismo se penjali Boško i ja, publika bi živnula i koncert bi završio na sveopće zadovoljstvo. Svirati s Passom bio je poseban užitak - toliko bi vas stimulirao da niste mogli loše svirati.

Mlađi naraštaji malo ili ništa znaju o Vašoj karijeri u inozemstvu.

Kako biste, u najkraćim crtama, mogli opisati taj dio Vaše karijere?

S prekidima sam u inozemstvu djelovao desetak godina. Najviše i najdulje sam djelovao u Njemačkoj, ali i u Švedskoj, Norveškoj, Italiji... Uvijek sam bio angažiran u dobrim orkestrima, kvintetima i sekstetima, uglavnom

zabavnim i plesnim sastavima, na čijem su repertoaru uvijek bili *evergreeni*, *jazz* standardi, bosa nove... Nastupali smo u tzv. *Tanzkaffeima*, gdje su ljudi plesali. Tada sam samo od vremena do vremena svirao *jazz*, jer se od sviranja *jazza* tada - kao i danas - jedva dalo preživljavati. Kad je u pitanju *jazz*, velikih i dobro plaćenih poslova ni u inozemstvu nikada nije bilo puno. Poslove su nudili samo *jazz* klubovi, a honorari koje smo dobivali bili su skromni. Da bih zaradio kakav - takav dodatni novac, morao sam sudjelovati na različitim snimanjima i svirati kojekakve gluposti. Bilo je pametnije raditi u dobrom komercijalnom bandu s manje - više korektnim glazbenicima nego preživljavati svirajući u kojekakvim *jazz* klubovima... Ali, nikad nisam se nisam prestajao družiti se s *jazz* glazbenicima i uvijek sam nastojao svirati s onim vrhunskim, najboljim. Već sam tada povremeno surađivao s nekolicinom poznatih njemačkih, francuskih, švicarskih i američkih *jazzista*. Sjećam se izvanredna klarinetista Fattyja Georga, Hansa Kollera, Herba Gellera, odličnoga kontrabasista Hansa Rettenbachera, Karla Prosenika... u Parizu sam „odsvirao binu“ s Kennyjem Clarkeom, u Švicarskoj sam „odradio“ malu svirku s klaviristom Richijem Powelom, mlađim bratom Buda Powela...

Kojega se sastava najradije sjetite iz razdoblja kad ste se 1969. vratili u Zagreb?

Kvarteta BP Convention s Boškom u „svim“ postavama tijekom dvadesetogodišnjega djelovanja. Bilo je krasnih trenutaka i lijepih svirki. Dosta smo vježbali i još više nastupali, puno smo toga stvorili iako se danas u našoj sredini o tome nerado govori... Postigli smo u ono vrijeme vrlo

karakterističan i profinjen komorni zvuk. Puno smo nastupali, po cijelom svijetu, Aziji, Americi (primjerice na Monterey Jazz Festivalu, gdje nas je, usput budi rečeno, oduševljeno pozdravila glazbena kritika nazvavši nas „otkrićem festivala“), Europi, Japanu, SSSR – u... Primjerice, dvaput smo išli na turneje po Indiji - jedanput dvomjesečnu, a druga je trajala i dulje.

S Boškom sam u razdoblju koje je trajalo četiri-pet godina, kao *co-leader*, vodio Convention Big Band, u kojem sam bio aranžer. Boško se više „držao“ maloga sastava, iako smo za BP Convention obojica ravnopravno pisali aranžmane. Pisanje aranžmana moje je drugo zanimanje.

Jeste li razmišljali o tome da na CD-u objavite svoje najbolje aranžmane iz repertoara Plesnog orkestra RTV Zagreb?

U Plesnom orkestru RTV Zagreb, u kojem sam proveo gotovo dvadeset godina, počeo sam kao aranžer. Bio sam u prigodi učiti aranžiranje, uz svesrdnu pomoć starijih, iskusnijih, krasnih kolega i suradnika, koji su bez primisli i poruge svirali moje prve, možete zamisliti kakve aranžerske prvijence. Na tome im velika hvala. S vremenom je to moje pisanje počelo dobivati neku formu i smisao, pa je dosta tih aranžmana zazvučalo vrlo pristojno, neki od njih čak i više od toga. I mi smo tada – kao i Big Band HRT-a kako se orkestar danas zove – morali svirati zabavnu glazbu. Međutim, omjer između zabavne i *jazza* ni približno nije bio tako katastrofalan kao što je danas. Mi smo, pod ravnanjem maestra Miljenka Prohaske, mogli svirati i puno pravoga *jazza*, bigbendašku klasiku. Njegovalo se je i domaće *jazz* stvaralaštvo, a današnji orkestar svira

isključivo zabavnu glazbu, i to za potrebe TV-a – onu najniže razine. *Jazz*, na žalost, sviraju samo sporadično - od prilike do prilike.

Dakako da bi mogao sastaviti CD o kakvom pričate, ali u nas sada za tako što nema zanimanja. Te će snimke negdje nestati i nigdje neće biti zabilježeno kako je taj sastav zvučao. Na žalost, izgleda da je to naša sudbina. Za ništa nema novca, na urednička mjesta na radiju i TV-u došli su ljudi koji mrze *jazz* ili u najmanju ruku nemaju pojma o njemu. Na takva mjesta u pravilu dolaze doduše glazbenici sa diplomom, ali oni koji su slučajno zalutali u glazbu ili nisu ni započinjali glazbenu karijeru. Njih neki drugi „genijalac“ iz istoga filma dekretom postavi na takvo mjesto i oni onda provedu na njemu cijeli svoj birokratski život, zagorčavajući živote pravim umjetnicima. Kakve li strašne ironije! Zbog svoje tzv. klasične naobrazbe oni obično neće ni čuti za *jazz*, ni kunu ne žele uložiti u produkciju *jazza*, pa nakon nekoliko godina prisilne *jazz* apstinencije orkestar mora „potonuti“ ili se, što je jednako strašno, mora pretvoriti u nekakva glazbenog monstruma koji proždire vlastitu, često puta vrlo nadarenu djecu. To je loše za *jazz* jer *jazz* publiku valja stalno educirati. *Jazz* je glazba za koju danas morate biti educirani, imati određena predznanja, da biste mogli shvatiti nešto teže, konkretnije, zahtjevnije u *jazzu*, morate slušati puno *jazza*. *Jazz* je u nas u međuvremenu postao vrlo ekskluzivna pojava, njime se bavi uži krug ljudi i više nije „masovna pojava“ kakva je ne tako davno bio, kada se, na primjer, uz tu glazbu i plesalo. Ako se nešto naglo ne promijeni, na budućnost *jazza* na našim prostorima gledam prilično pesimistično.

Jedno ste vrijeme, poput Joea Passa, svirali sami, bez ritam-sekcije.

Što nam možete reći o tom iskustvu?

To je jako teška, krvava disciplina. Sami ste kao prst – vi, gitara i jedna stolica... Na Passov nagovor neko sam se vrijeme uistinu počeo baviti tom nezahvalnom disciplinom. „Na početku je grozno, kad dođeš na pozornicu najradije bi se ubio“, tješio me je Pass, „ali poslije je lakše“. Na žalost, nisam imao takvih iskustava – uvijek mi je bilo sve teže i teže! Doduše, stvorio sam svoj koncept solo svirke i oko godinu i pol dana „ginuo“ svirajući svoju „solo fazu“. Imao sam koncepcijski razrađen program od dvadesetak jazz standarda i svojih skladbi; mogao sam, recimo, odsvirati dva koncerta s različitim programima. Odustao sam u interesu vlastita zdravlja.

Mislim da u nas za takvu svirku jednostavno nema ni tradicije niti kulture. Gotovo u pravilu publika je bila glasnija od mene. Glasno naručuju piće, raspredaju i nevezano čavrljaju o svemu i svačemu, jednostavno se „druže“ i zabavljaju. Pritom samo manji dio njih pomno prati i sluša vaše „mudrovanje“, ali i njih u tome uspješno sprječava ona većina koja se je naprosto došla zabavljati. Za izvođača je to strašno iskustvo. U takvim se je okolnostima gotovo nemoguće skoncentrirati. U takvoj se buci gitarist ne može boriti s dinamikom – gitara sama na pozornici i sama po sebi ima svoje dinamičko ograničenje. U velikoj ga buci vrlo ga brzo dostignete i dalje od toga jednostavno ne možete kontrolirati instrument: žice počinju nekontrolirano tuliti, stvara se *feed-back*, debela e-žica formalno eksplodira... I tu se priča tužno završava: neki onda počnu preklinjati publiku da ima razumijevanja i da se umiri. To, kratkoročno, možda i ima efekta, ali kroz nekoliko minuta ponovno ste na samom početku priče...

U nas je slično prolazio i Pass kada je sam svirao u B. P. Clubu, i posebice u Kulušiću: gotovo nitko nije bio na njegovoj strani, barem ne na onaj način kako je on očekivao. Ljutio se na glasnu publiku i umirivao je, bio je bijesan, i to potpuno neopravdano, na ljude koji su radili na razglasu... Svirao je repertoar koji inače ne svira, lakše stvari, na primjer „G – dur Boogie“, kako bi se dopao publici, ali ni to nije pomagalo. Publika je na kraju bila vrlo zadovoljna, kritika briljantna, a Joe umoran, bijesan, nesretan i tužan. U nas ima i kulturne i profinjene publike, samo takva je publika u našoj sredini u velikoj manjini. Dakle, moj je solistički ciklus bio vrlo kratak i prilično nesretan, iako je bilo i lijepih trenutaka...

Na kojim ste sve gitarama svirali?

U Zagrebu sam svirao na gitari koju mi je, s *pick-upom*, izgradio zagrebački majstor Branko Klasić. Kad sam stigao u Njemačku, kupio sam Gibson L-175, krasan, kvalitetan instrument kojega odlikuju jasni, pomalo agresivni visoki tonovi, ali i fina srednja „laga“. Odlična je to gitara ukoliko svirate agresivniju glazbu poput *rocka*, *bluesa* ili *funka*, ali joj je mana što, kad na njoj svirate *jazz*, malo „cvili“, malo je „kričava“. Poslije sam kupio Gibson EL-5, fantastičnu gitaru, mekšu od L-175, s vrlo specifičnim, poput čela mekanim tonom, najbolju gitaru koju sam imao. Posebice dobro, gotovo nevjerojatno zvuči kad na njoj svirate mirnu, tišu glazbu komorna ugođaja. Međutim „boreći“ se protiv drugih instrumentalista u *big bandu*, imao golemih teškoća zbog *feed-backa* jer to debelo glazbalo s velikom rezonantnom površinom naprosto je počinjao upijati sve zvukove oko sebe i besramno tuliti!

Gibson EL-5 tada sam platio 8.000 DEM (danas stoji 14.000 DEM!) i poslije ga zdrobio u prometnoj nesreći. U najlonskoj sam vrećici ostatke te gitare donio majstoru Klasiću, koji je u ono doba bio pojam u graditeljstvu gitare, kako bi on vidio kako uopće izgleda Gibson EL-5, instrument o kojem su sanjali svi majstori gitare. Nakon godinu dana javio mi je da mogu doći po svoju gitaru – iz nekoliko stotina komada ponovno ju je slijepio! Nevjerojatno... No, to više nije bio onaj instrument – „raštimavao“ se, klimao... pa je, kako na njemu nisam svirao, počeo propadati. Prije dvije-tri godine zagrebački graditelj gitara Nick Lužajić, fanatik poput majstora Klasića, tražio je da tu gitaru donesem njemu i eva već je nekoliko godina kod njega. Obećava mi da će to biti upotrebljiv instrument, da ću postizavati isti zvuk i da ću njime biti zadovoljan kao i prije. Je li to moguće, ne znam, čut ćemo kad mi Lužajić preda glazbalo.

Kada sam ostao bez Gibsona EL-5, Joe Pass mi je u New Yorku odabrao i za novac koji sam mu poslao kupio tanji model jazz gitare Gibson ES-347 i poslao mi ga u Zagreb. Na toj sam gitari svirao nekoliko slijedećih godina. Potom sam prešao na Ibaneza, George Benson model. To je u svakom slučaju vrlo kvalitetan instrument, profesionalno uredan i pouzdan, ali ono „nešto“ - ono pravo veselje i ugodu sviranja, kao što je to bio slučaj sa mojim omiljenim „debeljkom“ Gibsonom EL-5 – s Ibanezom jednostavno ne mogu postići. Kada bi se samo ostvarile prognoze meštra Lužajića.

Pojačala sam često mijenjao i gitarist ih mora imati nekoliko, različite vataže, kako bi se mogao prilagoditi svakom prostoru u kojem će svirati. Fender je jedno vrijeme bio najbolje rješenje jer je to bilo odlično pojačalo, ali, na žalost, glomazno i nespretno za prijevoz. Sada sviram na

manjem i za transport lakšem Messa Boggie pojačalu, koje je, međutim, teško poput kamena, a imam i odlično i skupo Gallien & Krueger pojačalce. Maleno poput kutije za cipele. Malo, ali jako (2X70 W) pojačalo, odlično za transport, ali sa samo jednim zvučnikom ne može zvukom ispuniti jedan veći klupski prostor. Upravo zbog toga i imam dva pojačala, pa mogu intervenirati u gotovo svim okolnostima.

Kako Vam se sviđaju naši mladi gitaristi?

Neki od njih su daroviti, ali još uvijek ne znaju što bi sa sobom – čas sviraju ovo, čas ono. Meni osobno, najzdravije i najzrelije svira riječki gitarist Darko Jurković – Charlie, mada u načelu ne volim *two hand tapping* stil, tzv. tupkanje po gitari. Taj me zvuk, iskreno rečeno, pomalo iritira jer se zbog same tehnike sviranja koristi samo gornja, visoka „laga“ instrumenta. Na neki način *tapping* sviranje gitare započinje u registru gdje „normalno“ sviranje gitare već pomalo „završava“. Naravno, momci koji sviraju takvim stilom probleme visokog registra rješavaju vještim podešavanjem pojačala. Ali onaj karakteristični, baršunasti zvuk nemoguće je oponašati. Donji i srednji registar, gdje je gitara najljepša, gdje ima onaj karakteristični sonorni, gotovo „čelistički“ zvuk, u njihovoj svirci ne postoji. Ali glazba koju Jurković svira, njegov odabir tonova, njegov pristup glazbi vrlo je obećavajući...

Svima, baš svima mladim glazbenicima, bez obzira na to koji instrument sviraju, od srca želim sve najbolje i želim puno uspjeha i sreće u njihovu teškom i nezahvalnom, ali istodobno i najljepšem i najuzbudljivijem pozivu na svijetu..